

**Een archeologisch inventariserend
veldonderzoek (IVO) door middel van
grondboringen aan de Lijsterbeslaan te
Heerde, gemeente Heerde (Gld.).**

H. Buitenhuis

ARC-Rapporten 2004-55

Groningen
30 sept 2004
ISSN 1574-6887

Afbeelding 1 Ligging van het onderzochte terrein.

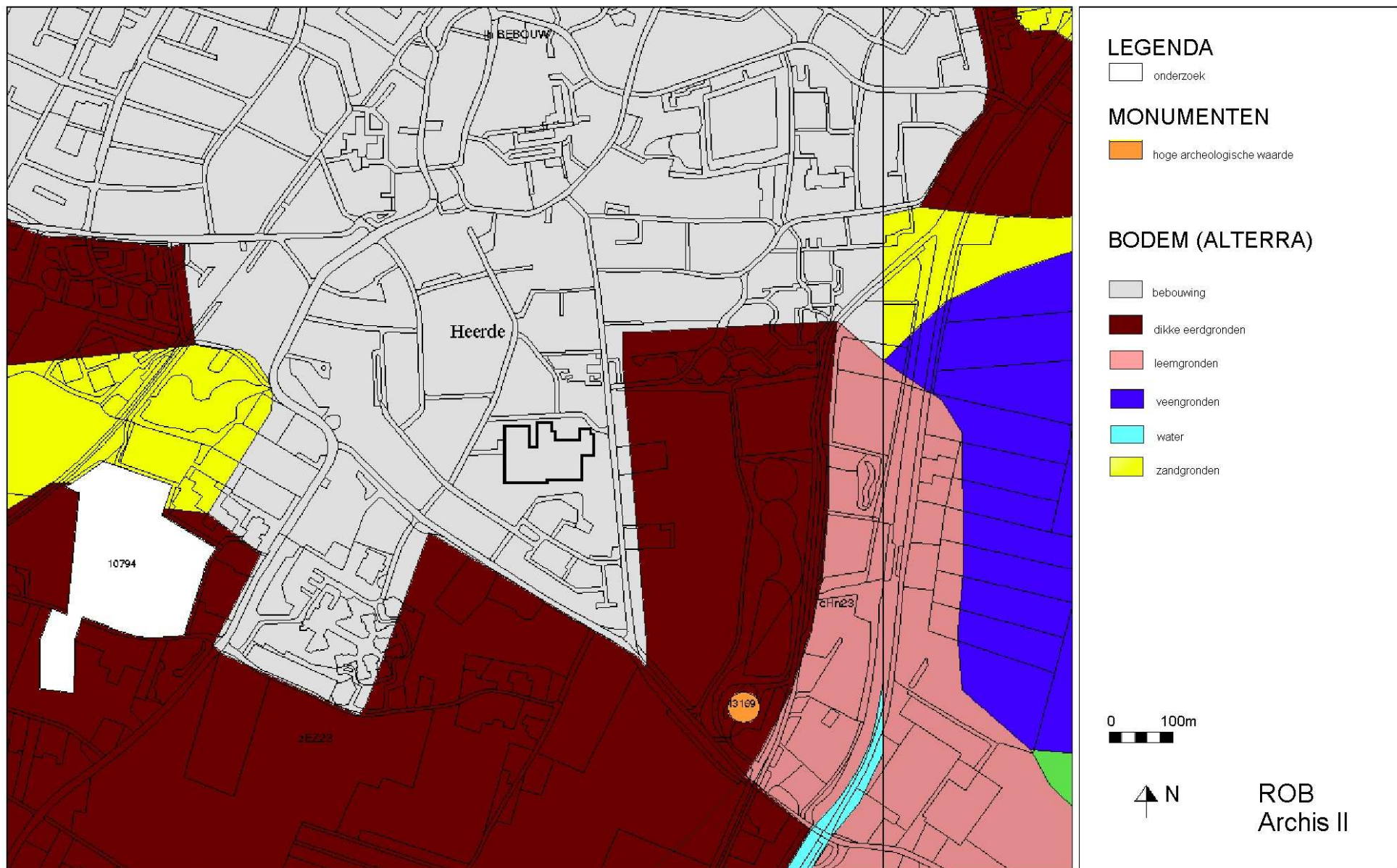
1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

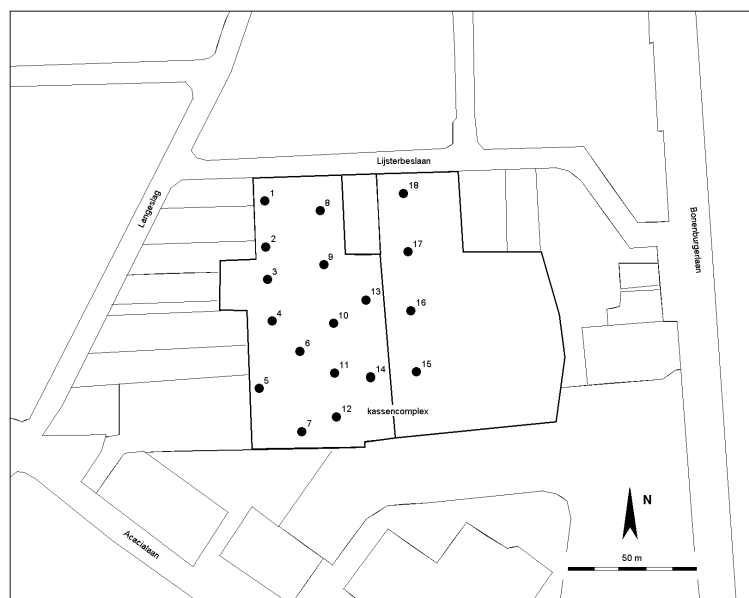
Naar aanleiding van het voornemen om op een kavel aan de Lijsterbeslaan in de gemeente Heerde woningen te bouwen, heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) opdracht gekregen van Projectontwikkelingsbureau Vestia een archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van bureauonderzoek en grondboringen uit te voeren. Het onderzoek heeft plaatsgevonden op 21 september 2004 en is uitgevoerd door dr. H. Buitenhuis en dhr. J. Mantel. Het doel van het onderzoek was het vaststellen van de archeologische waarden van het terrein.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het terrein is gelegen aan de Lijsterbeslaan te Heerde, gemeente Heerde. Het terrein is bebouwd met glaskassen voor bloementeel. Een deel van de oostelijke kassen was niet toegankelijk voor booronderzoek door de aanwezigheid van vaste tafels. De overige ruimtes waren ontruimd.

Afbeelding 2 Het onderzochte terrein aan de Lijsterbeslaan (zwart omlijnd) met de bodemstructuren en archeologische monumenten en waarnemingen. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis II, 29 sept 2004.

Afbeelding 3 Ligging van de boorpunten op het onderzochte terrein.

1.3 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2004-177
Provincie	Gelderland
Gemeente	Heerde
Plaats	Heerde
Toponiem	Lijsterbeslaan
Kaartblad	27B
Coördinaten	199.463/488.557
Type object	tuinbouwgrond
Type bodem	zand
Geomorfologie	zandrug

1.4 Werkwijze

Om de doelstelling te kunnen verwezenlijken werden op het onderzoeksterrein in totaal achttien boringen gezet (afb. 3). Deze boringen werden verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele, indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen.

De boorkernen werden zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten volgens de NEN5104 norm (Nederlands Normalisatie Instituut 1989). Daarnaast werd er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot.

Voor het boren is gebruik gemaakt van een verlengbare edelmanboor met een diameter van 8 cm. Naast het boren is, voor zover mogelijk, een oppervlaktekartering uitgevoerd, bestaande uit het aflopen van het gehele terrein. De vondstzicht-

baarheid was beperkt, omdat het terrein recent in gebruik was voor tuinbouw in de vorm van glaskassen met kweektafels. Deze kassen waren deels ontruimd en de bodem was nog deels bedekt met plastic.

2 Resultaten

2.1 Bureauonderzoek en geo-archeologische context

Hoewel het terrein in een bebouwd gebied ligt waarvoor geen bodemkaart en/of geomorfologische beschrijving wordt gegeven, kan uit de algemene bodem- en geomorfologische beschrijving van het gebied worden geconcludeerd dat op het terrein een dikke eerdgrond aanwezig is gelegen op een (dek)zandrug¹. Een eerdgrond wordt omschreven als een bodempakket verrijkt door het inploegen van plaggen en mest/afval ter verrijking van de bodemstructuur, en is gelijk aan een es, zoals deze in andere delen van Nederland, bijv. Drente, wordt gevonden.

Er zijn in de plaats Heerde weinig archeologische vondsten gedaan. Er is één archeologisch monument, AMK-nr. 13169, een laatmiddeleeuwse havezathe. Door het Archeologisch Arviesbureau RAAP uit Amsterdam is een vergelijkbaar bodemonderzoek uitgevoerd iets ten westen van de Lijsterbeslaan, waar eveneens een eerdgrond op een zandrug is gevonden, en waar geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologie zijn waargenomen (Scholte Lubberink 2001). Er is daar geconcludeerd, dat de eerdgrond pas in de Nieuwe Tijd is ontstaan.

2.2 Bodemopbouw

De bodem van het perceel is, van onder naar boven, als volgt opgebouwd (zie ook bijlage 1):

- 1 Zand, fijn, lichtbruin, zwak grindig met enige natuurstenen, tot 70 cm beneden maaiveld.
- 2 Zand, soms iets siltig, iets grindig met enkele natuurstenen, zwak tot duidelijk verrijkt met humus of turfmoel tot het oppervlak.

De onderste zandpakket betreft dekzand. Hierop ligt een eerdgrond van minstens 70 cm dikte, ontstaan door verrijking met humus, afval en turf. De bovenste 30 tot 50 cm bevat enige baksteen- en puinresten, en is tot zeer recent in gebruik geweest als tuinbouwgrond. Op enkele plaatsen zijn bouwzandresten gevonden. De overgang van de eerdgrond naar het onderliggende dekzand is vrij scherp. Er is slechts een zone van enige centimeters van ingespoelde humus in het dekzand.

2.3 Vondsten

Tijdens het archeologische onderzoek zijn er geen vondsten in de boorkernen of aan het oppervlak aangetroffen, anders dan zeer recente resten.

¹bron: Bodembeschrijving Alterra, ROB/Archis II

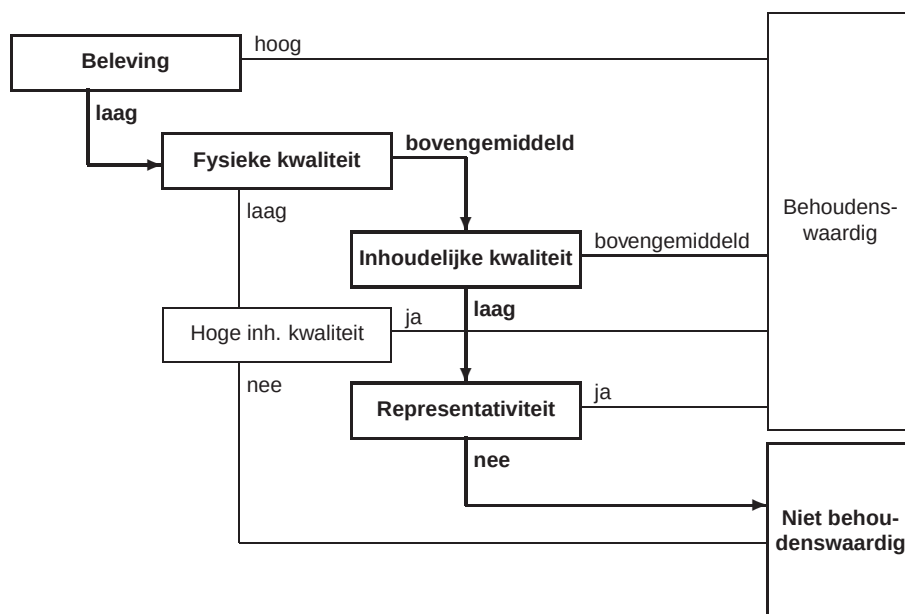
3 Conclusies

De bodem van het onderzochte terrein bestaat uit een dikke eerdgrond (minstens 70 cm dik) op dekzand. De overgang is vrij scherp en de geringe inspoeling van humus in het dekzand wijst er op, dat deze eerdgrond nog niet zeer oud is. Dit gegeven en het ontbreken van archeologische indicatoren komt overeen met de conclusies van het onderzoek door RAAP aan de Eeuwlandseweg en Wezeweg, en leidt tot de conclusie dat de kans op aanwezigheid van archeologische resten als zeer gering wordt ingeschat.

4 Waardering volgens KNA 2.0

Hieronder vindt u de waardering van de resultaten volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 2.0. De waardering bestaat uit een scoretabel met uitleg en een beslissingsdiagram. In de scoretabel worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien (mogelijke scores: 1 t/m 3). Een laag getal representeert een lage waarde en een hoog getal een hoge waarde. In het beslissingsdiagram wordt op basis van de scores in de tabel bepaald of het object behoudenswaardig is. De behoudenswaardigheid van de vindplaats is het leidende criterium voor het bepalen van de noodzaak voor vervolgonderzoek. Een korte uitwerking van de criteria waarmee in de scoretabel rekening wordt gehouden vindt u in bijlage 2. Voor een volledige beschrijving van de normen en regels volgens welke deze waardering tot stand is gekomen, staat de website van het College voor de Archeologische Kwaliteit tot uw beschikking (www.cvak.org). U vindt de documentatie voor deze waardering onder 'KNA: inventariserend veldonderzoek'.

<i>Beleving</i>		opmerkingen	
schoonheid	–		
herinneringswaarde	–		
<i>Fysieke kwaliteit</i>	score	opmerkingen	
gaafheid	1		
conservering	1	geen vondstmateriaal aangetroffen	
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>	score	opmerkingen	
zeldzaamheid	1	vergelijkbaar met nabijgelegen, door RAAP onderzocht, terrein	
informatiewaarde	1		
ensemblewaarde	1		
representativiteit	1		

5 Aanbeveling

Het bodemprofiel geeft aan dat, bij het opbouwen van de eerdlaag, de bovenkant van het (dek)zand is verstoord. Dit is echter ook de bodemlaag waarin nog sporen van vroegere bewoning zijn te verwachten. Ook in de eerdlaag zouden resten van menselijke activiteiten te verwachten kunnen zijn. Gezien de observatie dat er geen archeologische indicatoren zijn gevonden in de boorkernen en aan het oppervlak, en dat ook geen archeologische vondsten uit de directe omgeving bekend zijn, wordt de kans gering geacht om nog archeologische overblijfselen op het terrein te verwachten. Dit laat onverlet, dat bij het afgraven van de eerdgrond, er in de bovenkant van het zand toch nog archeologica kunnen worden aangetroffen. In dat geval dient het bevoegd gezag daarvan in kennis worden gesteld.

Literatuur

Nederlands Normalisatie Instituut, 1989. *NEN 5104 Classificatie van onverharde grondmonsters*. Delft.

Scholte Lubberink, H.B.G., 2001. *Plangebieden Eeuwlandseweg en Wezeweg, gemeente Heerde, een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI-1)*. Amsterdam (RAAP-rapport 455).

Bijlage 1 Boorstaten

De afkortingen die in de tabel gebruikt worden:

FZ	Zand	h1	zwak humeus	h3	sterk humeus
g3	sterk grindig	h2	matig humeus	Zs1	Zand, zwak siltig

boring 1

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
75	Zs1	h2	scherp	donkerbruingrijs	
100	FZ			lichtbruin	

boring 2

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
70	Zs1	h3	scherp	donkerbruingrijs	
100	FZ			lichtbruin	

boring 3

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
30	FZ	h1	scherp	bruingrijs	puinrest
40	FZ		scherp	lichtgeel	opgebracht bouwzand
80	Zs1	h3	scherp	donkerbruingrijs	
100	FZ			lichtbruin	

boring 4

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
35	FZ	h1	diffuus	bruingrijs	puinrest, asfatlt
80	Zs1	h1	scherp	donkerbruingrijs	
100	FZ			lichtbruin	

boring 5

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
80	Zs1	h3	scherp	donkerbruingrijs	
100	FZ			lichtbruin	

boring 6

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
65	FZ	h1	scherp	grijsbruin	
100	FZ			lichtbruin	

boring 7

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
45	FZ	h1	geleidelijk	grijs	op 30cm turf
60	FZ		scherp	grijsbruin	
100	FZ			lichtbruin	

boring 8

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
70	Zs1	h3	scherp	donkerbruingrijs	verrijkt met turfmoelm, baksteen op 35 cm
100	FZ			lichtbruin	

boring 9

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
25 FZ		h1	scherp	grijsbruin	
44 FZ		g3	scherp	lichtbruin	matig grof zand, bouwzand?
70 Zs1		h1	scherp	donkerbruingrijs	
100 FZ				lichtbruin	

boring 10

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
70 Zs1		h1	scherp	bruingrijs	baksteen fragment op 40 cm
100 FZ				lichtbruin	

boring 11

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
75 FZ		h1	scherp	bruingrijs	
100 FZ				lichtbruin	

boring 12

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
70 FZ		h1	geleidelijk	bruingrijs	
100 FZ				lichtbruin	

boring 13

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
90 FZ		h1	scherp	bruingrijs	
120 FZ				lichtbruin	

boring 14

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
90 FZ		h1	scherp	bruingrijs	
120 FZ				lichtbruin	vrij veel grof grind

boring 15

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
105 FZ		h1	scherp	bruingrijs	baksteenpuin op 50 cm
125 FZ				lichtbruin	

boring 16

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
85 FZ		h1	scherp	donkerbruingrijs	puinresten tussen 30–45 cm
110 FZ				lichtbruin	

boring 17

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
75 FZ		h1	diffuus	bruingrijs	
105 FZ			scherp	donkerbruin	
120 FZ				lichtbruin	

boring 18

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
40 FZ		h1	geleidelijk	bruingrijs	
90 FZ			geleidelijk	donkerbruingrijs	
130 FZ				lichtbruin	

Bijlage 2 Waarderingscriteria conform KNA 2.0

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement; vorm en structuur; relatie met omgeving
herinneringswaarde	–	verbondenheid met feitelijk historische gebeurtenis; associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis
<i>Fysieke kwaliteit</i>	scores	opmerkingen
gaafheid	1/2/3	aanwezigheid sporen; gaafheid sporen; ruimtelijke gaafheid; stratigrafie intact; mobilia in situ; ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling; ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen; aanwezigheid antropogeen biochemisch residu; stabiliteit van de natuurlijke omgeving
conservering	1/2/3	conservering artefacten (metaal/overig) conservering organisch materiaal
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>	scores	opmerkingen
zeldzaamheid	1/2/3	het aantal vergelijkbare monumenten (monumenttypen) van goede kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld;
informatiewaarde	1/2/3	idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart opgraving/onderzoek van vergelijkbare monumenten binnen dezelfde archeoregio (minder/meer dan 5 jaar geleden; volledig/partieel); recent en systematisch onderzoek in de betreffende archeoregio; recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode; passen binnen vastgesteld onderzoeksprogramma van universitair instituut, ROB of anderen
ensemblewaarde	1/2/3	synchrone context (voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de micro-regio; diachrone context (voorkomen van monumenten uit opeenvolgende perioden binnen de micro-regio; landschappelijke context (fysisch- en historischegeografische gaafheid van het contemporaine landschap; aanwezigheid van contemporaine organische sedimenten in de directe omgeving
representativiteit	–	kenmerken voor een bepaald gebied en/of periode; het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart